

O CARTE A CĂRȚILOR JORDAN DATCU LA 80 DE ANI

Abstract. Based on the record of the volume *Jordan Datcu or living among and for books*, the author of the paper outlines the profile of the literary historian, folklorist, ethnologist and editor Jordan Datcu (born on June 10, 1933), PhD of Philology, experienced researcher at „G. Călinescu” Institute of History and Literary Theory of the Romanian Academy, where he is entrusted with the responsibility of the coordinating editor of the General Dictionary of Romanian literature. He is the author of the Dictionary of Romanian ethnologists (I-III, 1998-2001), a work that is characterized by thorough documentation and a remarkable power of synthesis.

Keywords: pioneer work, cornerstone, regional folklore collections, comparative folklore studies, popular culture, act of courage and dedication.

Scriitorul sau omul de știință este singurul care cunoaște ecoul pe care îl produse opera lui în rândul cititorilor. Cel mai adesea acest ecou ia forma recenziei, a unor referințe, multe din ele risipite în ani, prin publicații adeseori inaccesibile. Câteodată semnul pe care-l primește ia forma încă mai intimă a unei corespondențe. Nimeni, nici măcar cei mai curioși cercetători, nu ajunge să cunoască multitudinea acestor reacții, vocile diferite ale celor care i-au parcurs cărțile. Abia peste o generație sau două, apariția unei bibliografii va îngădui accesul la informația de la care se poate porni în investigații. A avea, de aceea, la îndemână, strânse într-un volum, întregul sau aproape întreg fondul de reacții la cărțile tipărite în cursul unei vieți, este o noutate editorială care se cere remarcată. Este ceea ce ne oferă recent apăruta carte *Jordan Datcu sau a trăi printre și pentru cărți*, Cuvânt înainte de acad. Eugen Simion, ediție alcătuită de Iulian Chivu, Editura „Grai și suflet” – Cultura Națională, București, 2012.

Jordan Datcu este, fără îndoială, unul dintre cei mai însemnați cercetători contemporani ai literaturii populare românești și cel mai harnic și priceput editor și redactor de carte de folclor pe care l-a produs cultura noastră. Este de ajuns să amintesc aici că, într-o primă ediție, în colaborare cu Cornelia Sabina Stroescu, apoi singur, a publicat versiuni tot mai cuprinzătoare și mai detaliate ale *Dicționarului etnologilor români*, lucrare de pionierat, indispensabil instrument de lucru pentru cei interesați de cultura noastră populară. Cea de a treia ediție, ultima, conține 795 de articole care includ nu numai culegătorii, cercetătorii, publicațiile și instituțiile științifice din țară, ci și cele din Basarabia, și restul lumii, ignorate vreme de jumătate de veac. Așa cum era de așteptat, mult timp după apariție, volumul a continuat să genereze

discuții și aprecieri. Nu este surprinzător, de aceea, acest comentariu al lui Paul Petrescu, unul din străluciții etnografi moderni: „Ce-ați făcut Dvs. pentru etnografia și folclorul românesc va rămâne ca o importantă piatră de temelie și mărturie în istoria științifică românească a celei de a doua jumătăți a secolului al 20-lea, adică anii în care s-a încercat cea mai sistematică și amplă anihilare a ființei noastre și a spiritului românesc”. Într-adevăr, grație acestei lucrări devenea dintr-odată posibil să cunoști viața și contribuțiile științifice ale unor colegi de profesie, mulți dintre ei stinși din viață cu generații în urmă. Alături de *Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc*, II al cărei editor a fost de asemenea, aceasta este una din lucrările de bază ale disciplinei. Se cuvine să remarcăm nu numai numărul, impresionant, al celor care au contribuit la interpretarea operei științifice a lui Iordan Datcu, ci, de asemenea, faptul că aceștia aparțin la generații diferite și la specialități diferite în câmpul vast al științelor umaniste. *Dicționarul etnologilor români* a fost remarcat nu numai de folcloriști, ci și de istorici ai literaturii, printre ei Șerban Cioculescu sau Mircea Angheliescu, muzicologi ca Viorel Cosma și chiar un istoric ca Al. Zub. Comentariile recenzițiilor sunt importante fiindcă, alături de justificatele recunoașteri ale calităților lucrării, nu au fost puțini aceia care au găsit necesar să semnaleze omisiuni sau să sugereze îndreptări. Faptul de a include în corpusul cronicilor asemenea texte îl absolvă pe editor de posibila tentație de a-și flata mentorul spiritual. Ceea ce-l interesează pe autor și pe editorul lucrării este, înainte de toate, o dreaptă recunoaștere a meritelor, dar și căile prin care punctele de vedere sau aserțiunile pot fi schimbate în bine în edițiile viitoare.

Ca autor, Iordan Datcu este interesat deopotrivă de opere ale literaturii orale (*Un mit – Toma Alimosș*), de definirea trăsăturilor caracteristice ale unei zone tradiționale (*Tradiții din Maramureș*), ca și de prezentarea, în ample studii monografice sau de evocare a unor personalități care au adus contribuții majore la studiul literaturii orale (*Gheorghe I. Neagu, etnolog; Ioan Șerb, poet, folclorist, editor; Ioana Andreescu. Eseu despre proza și studiile sale de antropologi; Sabina-Cornelia Stroescu, etnolog*). Mai presus de toate el urmărește cu atenție tot ce se produce în domeniul studiilor de cultură populară și semnalează cititorului lucrările de care va trebui să țină seama. Nu este puțin lucru într-o vreme în care puțini sunt aceia care par să acorde atenție unor asemenea fapte. Reflecțiile pe tema cărților de folclor sau literatură despre care a scris formează conținutul unor volume compacte, bine primite în lumea specialiștilor. Avem în vedere *Repere în etnologia românească; Contribuții la etnologia românească; Alte contribuții la etnologia românească; Cartea de etnologie; Ovid Densușianu. Folclorul. Cum trebuie înțeles. Un secol de la apariție; Miscellanea Ethnologica, pagini de istorie literară*. Impresionant este și faptul că Iordan Datcu este prezent cu asemenea cronici în presa vremii de mai bine de o jumătate de secol.

La contribuțiile de autor se adaugă cele de editor de carte, o activitate de o viață. Au rezultat din această muncă circa 50 de volume, printre ele aflându-se volume semnate de Artur Gorovei, Elena Niculiță-Voronca, Sim. Florea Marian, pentru a nu semnală decât pe câțiva dintre cei care au avut parte astfel de o a doua viață științifică. De o primă viață în cazul lui Petru Caraman, a cărui operă, *Studii de folclor*, I-III, a editat-o în colaborare cu Viorica Săvulescu. Petru Caraman a fost, fără îndoială, unul din cei mai importanți etnologi ai noștri, dotat cu capacitatea de a privi un fenomen cultural în evoluția sa pe spații largi și durate mari de timp. A fost persecutat în mod sălbatic de autoritățile comuniste ale vremii, exclus din învățământul universitar, lipsit mulți ani de dreptul de a publica. Cele trei volume pun în circulație contribuțiile lui în domeniul folclorului, cele mai multe studii comparatiste

produse cu o jumătate de secol în urmă. Nu putem decât să deplângem faptul că, nepublicate la timpul lor, ele nu au avut impact asupra generației care a urmat. Într-o vreme în care dominau culegerile de folclor regional astfel de studii ar fi putut să stimuleze cercetările de folclor comparat și să faciliteze contactele cu specialiștii din alte culturi preocupați de teme similare. Este greu să evaluăm astăzi studiul la care ne-am fi aflat dacă lucrările lui Caraman se aflau la îndemâna cititorilor. O operă publicată târziu tinde să facă vizibile slăbiciuni sau erori mai degrabă decât inovațiile care, la vremea lor, ar fi fost ferestre deschise spre noi interpretări.

Una din înfăptuirile majore este și reeditarea colecției *Materialuri folclorice*, din 1900, a lui Gr. G. Tocilescu. După opt decenii de la apariție, editorul repară un act de inicitate, indicându-l pe Christea N. Țapu drept coautor al colecției. La urma urmei el a fost cel care a contribuit la realizarea întregului cu 2022 de texte, mai mult decât toți ceilalți culegători luați la un loc. În locul recunoașterii, la timpul său, a acestei contribuții, cel care a semnat ca autor unic, s-a rezumat la a-i mulțumi pentru „zelul și aptitudinea desfășurată în culegerea și rânduirea materialelor”. Mai mult decât atât, prin acest act de justiție Christea N. Țapu devine unul din principalii culegători de folclor ai secolului XIX și, așa cum observă A. Fochi, „până la 1900, cel mai important culegător de cântece epice românești”. Însemnătatea lui tinde să o egaleze pe a contemporanului G. Dem. Teodorescu, autorul masivei colecții *Poezii populare române*, din 1885. Între republicare și reorganizare, a fost preferată soluția a doua. Apelând la tipologia cântecelor epice a lui Al. Amzulescu, editorul a restructurat întreg materialul de balade, făcând posibilă mai rapida lui utilizare în studiile viitoare.

Cele două componente ale volumului, *Scrieri și Ediții*, precedate de *Linii pentru un portret*, s-au bucurat de comentariile și intervențiile unui număr impresionant de specialiști, vădind, pe de o parte, interesul pentru temele care fac obiectul studiilor, iar pe de alta, interesul pentru modul în care aceste teme sunt abordate de către autor.

Cei care s-au aplecat asupra omului din spatele editorului, redactorului, autorului, i-au remarcat cu toții competența și seriozitatea, respectul pentru adevăr și, nu în ultimul rând, dragostea pentru curățenia stilistică și de conținut a textului. Mulți ani redactor la două edituri de prestigiu, Iordan Datcu a acumulat experiență în a supraviețui cenzurii politice. Pentru a izbuti să publice o carte curată în aceste împrejurări trebuie să dezvolți abilități speciale. Într-una din lucrările publicate anterior, *Sub semnul Minervei*, sunt evocate câteva din tehnicile care puteau să dea rezultate. Una dintre ele era copleșirea cenzorului cu manuscrise; prin firea lucrurilor, acesta sfârșea prin a citi mai repede, mai puțin atent. Totuși, o atmosferă în care mulți ani colindele, mai ales cele religioase, nu au putut fi publicate, în care studiile de mitologie erau descurajate, ba chiar un timp, cel al „alimentației raționale”, din ultimii ani ai comunismului, când cenzorii suspectau drept subversive basmele cu Flămânzilă și Setilă, nu era ușor de traversat. A-ți păstra cumpătul, în aceste condiții, și a stăruii mai departe în efortul de a publica impecabil cărți revelatoare pentru domeniul culturii populare este un act de curaj și de dăruire. Iordan Datcu poate spune despre sine că și-a făcut pe deplin datoria. Mai mult, că și-a păstrat până în prezent entuziasmul și capacitatea de muncă. În curând a împlinit o vârstă când mulți decid să pună pentru totdeauna creionul în sertar. Cel despre care scriem aceste rânduri, ne asigură că mai e mult de făcut. Prin proiectele la care continuă să lucreze, este un model pentru noi toți.

Dr. prof. CONSTANTIN ERETESCU
Providence
SUA